

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

Уређивачки одбор:

др *Ирена Гришкај*, др *Милка Ивић*, др *Павле Ивић*, др *Радослав Кайичић*, *Блаже
Конески*, др *Тине Лојар*, др *Александар Младеновић*, др *Асим Пецо*,
др *Мићар Пешикан*, др *Живојин Сијанојчић*

Главни уредник

МИЛКА ИВИЋ

XXXIV књ.

БЕОГРАД

1978

PRIDEVSKE ZAMENICE ILI PRIDEVI?

1. Kontrastivni istraživački projekti — kao što je onaj englesko-srpsko-hrvatski, već u znatnoj meri ostvaren, ili italijansko-srpskohrvatski, koji na žalost još nije odmakao dalje od priprema — bave se, sasvim razumljivo, objektivnim razlikama između dvaju jezika. Ali ako se želi da u potpunosti odgovore svom praktičnom nastavnom cilju, oni će morati da uzmu u obzir i razlike između postojećih gramatičkih tradicija u jednoj i drugoj zemlji, slučajeve različitih naučnih pristupa pojavama koje su u suštini iste u oba jezika. O takvom jednom slučaju govorićemo ovde, na osnovu materijala uzetog iz tri jezika — srpskohrvatskog, italijanskog i engleskog. Treba naglasiti, međutim, da su zamenički sistemi u svim jezicima toliko slični da će naši zaključci važiti i za mnoge druge evropske jezike.

Reč je o sledećem. U spojevima *moj otac, ovi metodi, nijedna scena* jesu li reči *moj, ovi, nijedna* zamenice ili pridevi? Odgovor srpskohrvatskog gramatičara glasio bi — zamenice. Naprotiv, za potpuno analogne italijanske reči u spojevima *mio padre, questi metodi, nessuna scena* italijanski gramatičar će reći da su pridevi (*aggettivi*). Razlika nije između italijanskog i srpskohrvatskog, nego samo u interpretaciji, budući da i u jednom i u drugom jeziku prva reč na isti način modifikuje (kvalifikuje, određuje) imenicu iza sebe. Italijanskom gramatičaru je ta činjenica dovoljna da bi reč nazvao „pridevom“, dok su „zamenice“ za njega samo one reči koje u rečenici vrše imeničku službu (npr. *egli, ciò, niente*, sh. *on, to, ništa* itd.). Srpskohrvatske gramatike, naprotiv, tu govore o „pridevskim zamenicama“ i „imeničkim zamenicama“.

Paralelno sa ovom razlikom u definiciji i klasifikaciji ide i jedna terminološka razlika. Italijanski termin za zamenicu, *pronome* (kao i engl. *pronoun*, fr. *pronom* itd.; i rusko *местоимение* verovatno je nastalo prevođenjem jednog od ovih izraza) dolazi od latinskog *pronomen*, koje samim svojim sastavom (*pro nomine* = umesto imena) ukazuje na zamenicu kao na reč koja zamenjuje *i m e n i c u*. Nasuprot tome, sh. *zamenica*, kao i nemačko *Fürwort*, dopuštaju širu definiciju, jer ne preciziraju *š t a* se zamenjuje.

Takvi termini, dakle, slažu se sa shvatanjem po kome zamenica može biti i reč koja obavlja pridevsku funkciju.¹

Pošto bi termini „imenička“ i „pridevska zamenica“ mogli da se shvate preširoko, možda je bolje da umesto njih usvojimo termine *supstantiv*, za bilo koju reč koja u rečenici vrši imeničke funkcije (subjekat, objekat itd.), i *modifikator*, za reč koja (slično pridevu) određuje imenicu.

Naša dilema se ne odnosi na lične zamenice, koje su uvek supstantivi, ali kod ostalih pet vrsta nalazimo primere kako za jednu tako i za drugu upotrebu. Navešćemo po jedan par primera za svaku od pet podgrupa, označavajući supstantivnu službu sa S a modifikatorsku sa M:

PRISVOJNE: Tuđe nećemo, *svoje* ne damo (S); poznajem *svoje dete* (M).

POKAZNE: *To* je lepo (S); u *to vreme* (M).

NEODREĐENE: *Neko* kuca (S); *neka žena* (M).

UPITNE: *Koga* voliš (S); *koga glumca* voliš (M).

Sa ODNOSNIM zamenicama stvar je nešto složenija. Površnim posmatranjem moglo bi se zaključiti da i tu imamo modifikatorsku upotrebu u „*Drug koji* pita dobiće odgovor“ a supstantivnu u „*Ko* pita ne skita“. Međutim, i u prvoj rečenici *koji* je supstantiv, jer ne određuje imenicu *drug*, nego je zamenjuje: imenica je supstantiv u glavnoj rečenici, a zamenica u zavisnoj. Ipak i ove zamenice mogu biti modifikatori, i to pre svega odnosno-prisvojna zamenica (Čovek *čiji hleb* jedeš, L'uomo *il cui pane* mangi, The man *whose bread* you're eating), kao i u onim ređim slučajevima kad se imenica iz glavne rečenice, radi izbegavanja dvosmislenosti, ponavlja u odnosnoj, bilo doslovce ili nekim sinonimom (La chiamò „traditrice“, *il quale epiteto* fece ridere il pubblico; He brought a copy of the original document, *which copy* was submitted to the experts).

2. Nije nam poznato ko je, gde i kada prvi uveo običaj da se modifikatorske zamenice nazivaju pridevima. Ipak, sudeći po nepostojanju takve prakse u srpskohrvatskim gramatikama (koje obično odražavaju starije stanje u evropskoj lingvistici) kao i u gramatikama latinskog jezika, moglo bi se zaključiti da se javila tek u novije vreme. Ne ulazeći u pitanja koja spadaju

¹ Do ove terminološke razlike najverovatnije se nije došlo svesnim rasuđivanjem, nego naprosto otuda što srpskohrvatski lakše gradi izvedenice nego složenice (up. sh. izvedenicu *železnica* nasuprot složenim izrazima *Eisenbahn*, *chemin de fer*, *железная дорога* itd.). S druge strane, ponešto je mogla doprineti i činjenica da sh. gramatika po tradiciji naziva „prisvojnim p r i d e v i m a“ imeničke oblike u pridevskoj funkciji, tipa *sestrin*, *majorov* (analogne engleskim „saksonskim genitivima“ tipa *sister's*, *major's*). Takva upotreba svakako je omela da se „prisvojnim pridevima“ nazovu zamenice *maj*, *tvoj* itd., kako to čine italijanski gramatičari (za koje su *mio*, *tuo* „aggettivi possessivi“).

u delokrug istoričara gramatike, ovde ćemo baciti kratak pogled na najvažnije italijanske gramatike novijeg doba, a potom i na nekoliko reprezentativnih priručnika za engleski jezik.

FORNACIARI je u svojoj sintaksi ² (str. 22) svrstavao obe kategorije pod naziv *pronomie*, napominjući samo: „Dei pronomi alcuni sono sempre sostantivi... I più sono aggettivi, ma si adoprano spesso come sostantivi“. Posle njega, očigledno je u školskoj gramatici preovladao običaj da se pridevske zamenice nazivaju pridevima. Otuda je posle prvog svetskog rata Pier Gabriele GOIDANICH, čija se *Grammatica italiana* odlikuje smelijim suprotstavljanjem tradiciji i naučnijim stavom nego mnogi kasniji italijanski priručnici te vrste, bio prinuđen da vodi sledeći imaginarni dijalog sa svojim učenicima:

„Ora voi forse mi direte: 'Ma come, *Questo* in *Questo libro* o *Quello* in *Quel libro* sono Pronomi? Noi abbiamo imparato che in questi casi essi sono aggettivi?' Vi rispondo: 'Avete imparato una cosa inesatta'“ (21).

I Goidanich, dakle, svrstava obe funkcije pod pojam zamenice, uvodeći termine „pronomi aggiuntivi“ za modifikatorske a „pronomi assoluti“ za supstantivne zamenice. Na njegove argumente u tom smislu vrtićemo se kasnije.

Ali Goidanichev predlog nije naišao na odziv među njegovim kolegama. Za novije italijanske gramatike tipični su BATTAGLIA i PERNICONE, koji imaju „*Aggettivi indicativi*“ kao odeljak u poglavlju „*L'Aggettivo*“, sasvim nezavisan od poglavlja „*I Pronomi*“. Otuda su kod njih *mio*, *questo*, *quello*, *alcuno*, *nessuno*, *altro*, *quanto* i mnoge druge reči obrađene dva puta, na dva različita mesta u knjizi. Sasvim slično postupaju i FOGARASI, SATTA, MIGLIORINI-CHIAPPELLI, HALL i drugi. Istu dihotomiju nalazimo i kod modernije orijentisanih gramatičara, bilo strukturalista kao što su AGARD-DI PIETRO ili transformacionalista kao što je N. COSTABILE. Jedina razlika je što ovi umesto termina „aggettivo“ upotrebljavaju „determinante“ („determiner“), zadržavajući „pronomie“ („pronoun“) za zamenicu-supstantiv.

Negde na sredini ostaje DEVOTO, koji upotrebljava izraze kao „pronomi in senso stretto“ i „aggettivi pronominali“, obrađujući i jedne i druge u istom odeljku (98). Za razliku od Fornaciarija, on smatra imeničku upotrebu primarnom a pridevsku sekundarnom: „il pronomie è un sostantivo di significato particolarmente generico, che può essere impiegato come aggettivo“ (ib.). Podjednako su neodlučni REGULA i JERNEJ. Oni obe upotrebe svrstavaju u poglavlje o zamenicama, dajući paralelno primere kao „È arrivato

² V. Bibliografiju na kraju.

con *lo stesso treno*“ i „Penso *lo stesso anch'io*“, ali u terminologiji uvek razlikuju „pronomi“ (dimostrativo, indefinito, itd.) od „aggettivo“ (dimostrativo, indefinito, itd.). U poglavlju o pridevima upotrebljavaju više puta termin „aggettivo qualificativo“, ali on nije ni s čim u opoziciji, jer nedostaje drugi termin — „aggettivo indicativo“ ili „a. determinativo“ — kojim Battaglia-Pernicone i drugi označavaju pridevske zamenice. Povodom izraza „pronomi possessivo“ upotrebljenog za *mio, tuo* itd., Regula i Jernej objašnjavaju u fusnoti: „Trattasi in fondo delle forme aggettivali del pronome personale. Per ragioni pratiche la designazione 'pronomi possessivi' comprende gli aggettivi e i sostantivi possessivi“. Zaista, njihov pristup je čisto pragmatiki, i u didaktičkom pogledu bez sumnje je bolji nego postupak školskih gramatika, koje primoravaju učenika da jedan isti oblik traži na dva mesta, prema tome da li je upotrebljen sa imenicom ili bez nje.

3. Za engleski nemamo potrebe da pregledamo školske gramatike, budući da ovde imamo obilje dela sa čvrstom naučnom i teorijskom podlogom. Uprkos tome, stav prema pitanju pridevskih zamenica razvijao se sasvim slično onome što smo već videli u Italiji.

Pre pola veka, otprilike u isto vreme kad i Goidànich, jedan od najpronijljivijih i do danas neprevaziđenih ispitivača engleskog jezika, Otto JESPERSEN, pisao je da je potpuno neopravdano nazivati pridevima zamenice u pridevskoj funkciji. „There is... not the slightest reason for thus tearing asunder *my* and *mine*, or, even worse, *his* in 'his cap was new' and 'his was a new cap' or *this* in 'this book is old' and 'this is an old book' and assigning the same form to two different 'parts of speech', especially as it then becomes necessary to establish the same sub-classes of adjectives... as are found in pronouns“ (84). Govoreći zatim o neodređenim zamenicama u pridevskoj funkciji, Jespersen ističe da se one bar na dva načina razlikuju od prideva: mogu i bez člana preći u imeničku funkciju, a ne mogu se upotrebiti predikativno (85).

U novije vreme, međutim, strukturalisti su pored prideva uveli novi pojam „determiner“, u koji ulaze sve one reči koje modifikuju imenicu, a pri tom (nasuprot pridevima) ne traže upotrebu člana. U engleskom su to određeni i neodređeni član, kardinalni brojevi, prisvojni genitivi tipa *John's*, kvantifikatori kao *enough, many*, pa prema tome i modifikatorske zamenice kao *my, this, whose, which, some, any, no* itd. Time je problem postavljen u novu perspektivu, mada je osnovna dilema i dalje ostala. Naime, „determiner“, ma kako ga definisali i ma koje reči svrstavali u tu kategoriju (u čemu ima dosta razilaženja među pojedinim autorima), u svakom slučaju nije vrsta reči, nego samo jedna od mogućih funkcija. Otuda se taj termin može upotrebljavati krajnje dvosmisleno: većina autora daje

utisak da shvata „determiner“ i „pronoun“ kao pojmove u međusobnoj opoziciji, ali to odmah i negira. Tako QUIRK i GREENBAUM u svojoj gramatici navode posebno „Determiners“, među kojima i *this, that, my, which*, itd. (60—61), a na sasvim drugom mestu „Pronouns“ (100—101). U zamenice, međutim, ponovo su uvrštene sve one koje su prethodno nazvane „determiners“, uz napomenu da „many of the items dealt with have an alternative (*this, which*) or exclusive (*my, her*) determiner function. The interrelations make it convenient, however, to bring them together“. Još jednom, dakle, kao kod Regule i Jerneja, zamenice i „pridevi“ se spajaju makar i samo iz praktičnih razloga, ne ulazeći u pitanje da li za to ima i teorijskih opravdanja. Razdvajanje „prisvojnih prideva“ od „prisvojnih zamenica“ moglo bi u engleskom izgledati opravdanije nego u italijanskom, s obzirom da postoji i formalna razlika (*my : mine, your : yours*, itd.). Uprkos tome, Quirk i Greenbaum ih ne razdvajaju, već ih unose u istu tabelu zamenica na str. 102, u dve kolone pod zaglavljima „determiner function“ i „nominal function“.

Malo drukčija, ali takođe kompromisna rešenja nalazimo kod Barbare STRANG, koja, tamo gde je to moguće, strogo razlikuje *determiners* od *pronouns* (115—123, 124—128), ali je zato prinuđena da uvede termin *determiner-pronouns* za reči koje funkcionišu ne samo kao modifikatori nego i kao supstantivi (128). Najiscrpniju diskusiju celog pitanja dao je ROBERTS u svojoj zanimljivoj knjizi *Understanding Grammar*. Pošto je definisao zamenicu, sa više raznih gledišta, kao zamenu imenice (53—55), on primećuje da bi mnogi gramatičari nazvali zamenicom i oblike kao *his, this* u *his hat, this hat* (56). S takvim stavom on se u načelu slaže („This view is reasonable“), primećujući da iako takvi oblici modifikuju imenice, ne možemo ih izjednačiti s pravim pridevima kao *blue* ili *beautiful*. Uprkos tome, Roberts ne pristaje da te oblike svrsta među zamenice, i to — začudo — iz praktičnih razloga, onih istih koji su maločas citirane engleske i italijanske gramatičare naveli na suprotno rešenje. Naime, njemu se čini neprihvatljivo da se pod etiketu „pronouns“ stavljaju reči koje nikada nemaju imeničku funkciju (npr. *their, my*), kao i da se isključivi modifikatori kao *the, every* odvajaju od onih koji znače gotovo isto, ali mogu imati i imeničku funkciju, npr. *this, each*. Otuda Roberts usvaja isto rešenje kao i novije italijanske gramatike, tj. naziva oblike kao *this, each* zamenicama kad su samostalni a pridevima („Limiting Adjectives“, str. 100—105, je njegov termin koji odgovara italijanskom „aggettivi indicativi“ i suprotstavlja se terminu „Descriptive Adjectives“ = „aggettivi qualificativi“) kada modifikuju imenicu. Roberts je svestan da time nije odgovorio na osnovno teorijsko pitanje: „This is not a solution to the logical dilemma, which probably cannot be solved in the terms of

traditional grammar, but merely the adoption of... the most convenient *modus operandi*“.

4. Šta u ovakvim ispitivanjima spada u „traditional grammar“ a šta ne — pitanje je sasvim relativno. U svakom slučaju, naš cilj u ovom radu je da odredimo mesto modifikatorskih zamenica sa gledišta *p o d e l e n a v r s t e r e č i*. Sitnije funkcionalne kategorije, kao što su „determiners“, takođe imaju svoju primenu i svoj razlog postojanja, ali one ne mogu biti zamena za ovu najosnovniju od svih morfoloških i sintaktičkih klasifikacija. Uspostavljena još odavno na više intuitivnim nego naučnim osnovama, podela na vrste reči je izdržala ispit vremena; pogledamo li i najnovije lingvističke studije bilo kog pravca i škole, naići ćemo u njima na termine i pojmove „imenice“, „glagola“, „priloga“ itd., dok podele kao što su FRIESova (sa 4 „klase“ i 15 „grupa“ zasnovanih na distribuciji) ili HOCKETTova (sa 8 klasa prilagođenih specifičnostima engleskog jezika, među kojima po sopstvenom priznanju (str. 260) uopšte nije mogao naći mesta za zamenice!) nisu imale nikakvog odjeka u kasnijoj literaturi. Mi možemo deliti pojedine vrste reči na manje podgrupe; možemo uspostavljati kategorije koje, kao u slučaju „determiners“, seku granice između vrsta reči, obuhvatajući ponešto od ove, ponešto od one; možemo tražiti nova rešenja za dve „vrste“ čiji je status problematičan — brojeve i članove. Ali ostale vrste reči, uključujući zamenice i prideve, ne dolaze u pitanje, one su neophodno potrebne u gramatici svakog jezika, i jedini je problem *k a k o* ih razgraničiti, gde svrstati one reči koje bi po svojim osobinama mogle pripadati raznim kategorijama.

Postoje četiri osnovna kriterijuma za određivanje vrste reči: funkcija, oblik, značenje i distribucija. U praksi tih kriterijuma može da bude i više, jer neki od njih nisu jedinstveni. Tako pod funkcijom neki put podrazumevamo *s i n t a k t i č k u* funkciju, tj. ulogu u rečenici (npr. glagol ima funkciju predikata), neki put *s i n t a g m a t s k u*, to jest razne vrste odnosā između pojedinih reči (npr. glagol se modifikuje prilogom, prilog modifikuje glagol). Kriterijum značenja ne treba da obuhvati samo uobičajene školske definicije („imenice označavaju predmete i bića“, „pridevi označavaju osobine“ i sl.) koje su u literaturi mnogo puta kritikovane zbog svoje nepotpunosti i neodređenosti. Takvim definicijama — koje se ipak ne mogu sasvim odbaciti — moderna lingvistika priključila je važnu opoziciju između „leksičkog“ i „strukturnog“ značenja, prema Friesovim terminima, odnosno između „konceptualnih“ i „gramatičkih“ reči (postoji i niz drugih naziva: „pune“ i „prazne“ reči, „sadržajne“ i „funkcionalne“, „autosemantičke“ i „sinsemantičke“ itd.). O ovoj opoziciji iscrpnije ćemo govoriti niže.

Tradicionalnoj gramatici noviji lingvisti s pravom prebacuju da o ovim kriterijima nije imala jasnu predstavu, da je neke (naročito distribuciju)

zanemarivala, a iznad svega da ih je primenjivala nedosledno, definišući jedne vrste reči po značenju, druge po funkciji, treće po obliku. Na žalost, doslednost ovde nije nimalo lako postići, jer nijedan od navedenih kriterijuma ne može sam za sebe da posluži kao osnova za klasifikaciju. Fries je to pokušao s *distribucijom* i pretrpeo, kako je već pomenuto, potpuni neuspeh (dobijajući grupe heterogenog sastava, za koje se zaista ne može reći da predstavljaju ma kakvu „vrstu reči“ bilo s morfološkog bilo sa sintaktičkog gledišta, a od kojih mnoge sadrže samo jednu jedinu reč!). *Značenje* se ne može precizno definisati, a ima i mnogo preklapanja između pojedinih vrsta („radnju“ mogu označavati ne samo glagoli nego i imenice, „osobinu“ mogu pored prideva označavati i imenice i glagoli, itd.). *Oblik* bi bio siguran kriterijum samo u nekom jeziku kao što je esperanto, koji za svaku vrstu reči ima poseban nastavak; razume se da takva podudarnost ne postoji u prirodnim jezicima. Više nego na oblik sam po sebi, možemo se osloniti na tip promene (imeničku, pridevsku, zameničku, glagolsku), ali to važi samo za jezike s razvijenom fleksijom, a i u njima, razume se, postoje nepromenljive vrste reči. Upravo među ovima javljaju se neki od najkрупnijih problema, tako da se znatan broj reči koleba između priloga i veznika, ili veznika i predloga, a za poneke (kao što su *da* i *ne*, it. *anche*, sh. *kao*, ili razne „partikule“) praktično je nemoguće odrediti vrstu reči.

5. Od četiri kriterijuma, najširi i najpouzdaniji ipak je *funkcija*. Među gramatičarima još od najstarijih vremena postoji težnja da se vrste reči definišu pretežno ili isključivo na osnovu (sintaktičke ili sintagmatske) funkcije, pri čemu takva klasifikacija ima i morfološku i sintaktičku vrednost. Odatle, verovatno, i tradicionalni termin *parti del discorso* (*parts of speech*), kojim moderni lingvisti nisu zadovoljni, jer podseća pre na delove rečenice nego na ono što danas podrazumevamo pod vrstama reči.

Za razliku od oblika, značenja i distribucije, funkcija kao kriterijum omogućava izvesnu sistematičnost, uspostavljanje izvesne hijerarhije. To je u više mahova navelo lingviste našeg veka, od Jespersena pa do „kategorijalnih gramatika“ o kojima govori LYONS (327—329), da pokušaju da stvore „stepenaste“ podele koje, na žalost, nikada nisu mogle biti dovedene do kraja³. Sve one svode se u suštini na sledeće: glagoli i imenice su dve osnovne kategorije, budući da obavljaju dve neophodne rečeničke funkcije, subjekat i predikat. U drugom redu stoje pridevi, koji modifikuju imenice, a u trećem

³ Jednu „functional classification“ pominje i Roberts, op. cit. 21: ona sadrži svega pet kategorija (*subjects, verbs, complements, modifiers, connectives*) koje bi trebalo da posluže istovremeno kao vrste reči i kao delovi rečenice. Razume se da je to neostvarljiv ideal, čega je svestan i sam Roberts.

prilozi kao „modifikatori modifikatora“ (tj. prideva). Prividna jednostavnost ove šeme ozbiljno se narušava čim se setimo da imenice nisu samo subjekti, nego imaju i niz drugih uloga u rečenici; da prilozima mogu modifikovati i glagol ili druge priloge, i tako dalje. Što je najvažnije, predlozi, veznici i zamenice ne mogu se uključiti u ovu hijerarhiju, bar ne tako da bi u njoj zauzimali neki poseban stepen.

Moglo bi se reći da je osnovna slabost svake funkcionalne podele u sledećem: ona se vrlo lepo primenjuje na četiri najbrojnije vrste reči — imenice, prideve, glagole i priloge — koje ni inače nije teško razgraničiti, ali otkazuje upravo kod onih kategorija koje i po ostalim merilima — značenju, obliku i distribuciji — predstavljaju problem. Za nepromenljive reči funkcionalna definicija je suviše apstraktna (u praksi je često veoma teško odrediti da li neka reč „modifikuje“ glagol, ili ga „povezuje“ s drugim delovima iskaza, ili označava njegov „odnos“ prema tim drugim delovima, tj. da li je prilog, veznik ili predlog)⁴. Što se zamenica tiče, one uopšte nemaju svoju posebnu funkciju, nego obavljaju istu funkciju kao imenice (ukoliko su supstantivi) odnosno kao pridevi (ukoliko su modifikatori). Reći da je funkcija zamenica u zamenjivanju bilo bi sasvim netačno, jer kao što smo pokazali u jednom ranijem radu (KLAJN 1976), ima mnogo zamenica koje ništa ne zamenjuju, a ima i supstituenata (reči-zamenjivača) među oblicima koji sasvim sigurno nisu zamenice.

Iz ovoga je jasno da ni funkcija ne može biti taj kriterijum koji bi sam za sebe omogućio potpunu i nedvosmisleno podelu na vrste reči. Takvog kriterijuma očigledno i nema (up. ROBERTS, 23: „No single principle of classification can be applied throughout the parts of speech“), nego je jedini izlaz u kombinovanju različitih kriterijuma, s tim da se to vrši doslednije i potpunije nego u školskim gramatikama.

U našem slučaju ovaj zaključak znači: ne može se jedna reč nazvati pridevom samo zato što obavlja pridevsku funkciju modifikovanja imenica, dok se ne utvrdi da li i po drugim osobinama spada u prideve ili se razlikuje od njih.

6. Pre nego što pristupimo našem centralnom pitanju, biće dobro da pogledamo nekoliko sličnih slučajeva „neizvesne pripadnosti“, tj. upotrebe

⁴ Ima slučajeva koji bi na osnovu same funkcije bili gotovo nerešivi, a lako se klasifikuju uz primenu drugih kriterijuma. Recimo, kako pokazati da u *Čovek i mačka* (*L'uomo e il gatto*, *The man and the cat*) imamo veznik, a u *Čovek s mačkom* (*L'uomo con il gatto*, *The man with the cat*) predlog? Funkcija je praktično ista u oba slučaja, ali se zato jasne razlike mogu naći u distribuciji cele sintagme: *Čovek i mačka* traže glagol u množini, *Čovek s mačkom* u jednini. (Uz to, u srpskohrvatskom, predlog traži instrumental, dok je veznik indiferentan prema padežu).

pojedinih reči u službama koje ne odgovaraju njihovoj kategoriji. I taj pregled će nam potvrditi da je cela problematika krajnje složena i da nema opštih rešenja. Ne samo što ne možemo proglasiti jedne kriterijume za presudne a druge za sporedne, nego ponekad ne možemo sa sigurnošću utvrditi na koju nas vrstu reči upućuje određeni kriterijum.

Stvar je relativno prosta u primerima kao „Radiću *mesto* tebe“, „Okači ga *više* glave“, it. „*Lungo* il fiume“, „*Durante* la notte“. Tu je *mesto* prvobitno-imenica, *više* i it. *lungo* su pridevi, *durante* je particip, ali oni od prvobitnih vrsta reči nisu zadržali ni funkciju, ni distribuciju, ni oblik (od promenljivih reči postale su nepromenljive) ni značenje (*mesto*, na primer, ovde više ne označava „položaj u prostoru“, nego izražava pojam zamenjivanja). Sva četiri kriterijuma, dakle, slažu se među sobom, pa ćemo bez kolebanja uvrstiti ove reči među predloge.

Već je složeniji problem poimeničenih prideva, kao u „Javite se *dežurnom*“, „Povucimo *pravu* kroz C“, it. „Tracciamo una *retta* per C“, „Napred *plavi*“, it. „Forza *azzurri*“. Kod njih su funkcija i distribucija imeničke; značenje je takođe imeničko, budući da označavaju „predmet ili biće“, ali i pridevsko, jer ništa nije izgubljeno od prvobitnog značenja „osobine“. U takvoj situaciji reklo bi se da odlučuje oblik, pa srpskohrvatski gramatičari i leksikografi obično svrstavaju ove reči među prideve ako im je promena pridevska (*dežurni*, *dežurnog*) a među imenice ako je imenička (*dobro*, *dobra*). U italijanskom, gde ne postoji razlika u promeni, klasifikacija ovih reči je sasvim neodređena, pa ih neko naziva imenicama a neko poimeničenim pridevima.

Donekle je sličan problem imenica koje modifikuju druge imenice, kao i sh. *poklon-paket*, *radio-stanica*, it. *treno merci* „teretni voz“, *numero-record* „rekordan broj“, ili u bezbrojnim engleskim spojevima tipa *summer-school*. Mada se i za ovakve primere, kod terminološki ležernijih autora, mogu naći opisi kao „*record* aggettivo“, „*summer* as an adjective“, ipak nam nije poznato da bilo koja gramatika obrađuje ove reči u odeljku o pridevima, niti da im se u rečnicima daje oznaka *adj.* i slično. Kod njih su pridevske funkcija i distribucija (ova druga sa ograničenjem, jer je od dva mogućna položaja prideva zadržan samo onaj običniji: u italijanskom iza imenice, u engl. i sh. ispred imenice). Značenje je isto kao i u odgovarajućim „pravim“ imenicama, oblik je imenički, opet sa ograničenjem (izostaje imenička promena). Ukoliko kažemo, kao što čini većina gramatičara, da ovo nisu pridevi nego imenice u pridevskoj službi, to će značiti da smo obliku i značenju dali prednost nad funkcijom i distribucijom.

Nećemo se upuštati u krajnje složeno pitanje glagolskih prideva, priloga i imenica. Poznato je da kod njih ima bezbroj raznih nijansi, da se distribu-

cija (tj. rekcija) često koleba između glagolske (it. *componenti la giuria*, engl. *smoking cigars*) i imeničke (it. *componenti della giuria*, engl. *the smoking of cigars*), da postoje različiti stupnjevi poimeničavanja odnosno adjektivizacije (kao u sh. *pečenje — pečenje, on je viđen jutros — on je viđen čovek*, itd.). I funkcija je ovde dvostruka, pošto je u sintaktičkom pogledu glagolska, a u sintagmatskom pridevska, priloška odnosno imenička (u „Prišao je *trčeci*“, poslednja reč može se s podjednakim opravdanjem nazvati i predikatom zavisne rečenice i priloškom odredbom glagola glavne rečenice, kao u „Prišao je *trkom*“). Ipak, uprkos svim ovim neizvesnostima, primetićemo da i gramatike i rečnici, u celini uzeto, ove oblike (sa izuzetkom leksički „specijalizovanih“ kao što je *pečenje*) smatraju glagolskim, a ne priloškim, pridevskim ili imeničkim. Jedan oblik kao što je *trčeci*, it. *correndo* neće dobiti posebnu odrednicu u rečniku, a u gramatikama se neće obraditi među priložima, nego među glagolima.

7. Od posebnog interesa za nas je pitanje priloga od prideva, npr. *mirno* od *miran*, *tranquillamente* od *tranquillo*, *quietly* od *quiet*. Njih sve gramatike smatraju pravim priložima, ali bi se moglo postaviti pitanje: ako u „Radio je *pevajući*“ nemamo prilog nego glagolski oblik u priloškoj funkciji, ne bi li po analogiji trebalo reći da u „Radio je *mirno*“ imamo pridevski oblik u priloškoj funkciji?

Odgovor je jednostavan. Oblici *mirno*, *tranquillamente*, *quietly* ipak su prilozi, a ne pridevi, jer od priloga imaju i oblik (nepromenljivost, odnosno priloški sufiks u it. i engl.), i funkciju, i distribuciju; jedino bi se o značenju moglo raspravljati da li je priloško ili pridevsko, to jest da li *mirno* znači nešto drugo u „*Mirno* je radio“ nego u „*Mirno* dete“. S druge strane, ne može se poreći da između ovakvih priloga i odgovarajućih prideva postoji tesna veza, kakvu inače ne nalazimo između dve vrste reči. To nije obično leksičko srodstvo, kao na primer između *mir*, *miran* i *mirovati* (gde ne možemo unapred proreći da li će od iste osnove postojati i druga reč i pomoću kakvog će tvorbenog sufiksa biti izvedena), nego sistematski, gramatikalizovan odnos: od hiljada prideva dobijamo priloge, uvek na isti način, dodajući priloški nastavak (ili uzimajući srednji rod prideva, kao u srpskohrvatskom, ili čak bez ikakve promene oblika kao u nemačkom).

Još jedna veza između ovakvih priloga i odgovarajućih prideva sastoji se u njihovoj konceptualnosti. I jedni i drugi su „pune“ reči, koje označavaju pojmove iz realnog, vanjezičkog sveta, tako da imaju i leksičko a ne samo strukturalno značenje. Naprotiv, ako pogledamo „prave“ priloge, one koji nisu izvedeni iz drugih vrsta reči — npr. *tako*, *onda*, *vrlo*, *sasvim*, *zato*, *još*, *jedva*, *takode* itd. — videćemo da u većini slučajeva izražavaju samo najapstraktnije pojmovne odnose i da dobijaju smisao tek u kontekstu. Kao što

su pokazali Martinet i drugi, konceptualne reči po pravilu obrazuju „otvorene klase“, s velikim brojem elemenata koji se uvek može i povećati stvaranjem neologizama; „prazne“ reči, naprotiv, sačinjavaju „zatvorene sisteme“, malo-brojne su, međusobno često povezane određenim pravilnostima, a njihov broj je uglavnom nepromenljiv kao i sama gramatička struktura jezika. I po ovim obeležjima, pridevi i opisni prilozi se potvrđuju kao „pune“, a prilozi u užem smislu kao „prazne“ reči. Onih prvih ima mnogo i redovno se stvaraju novi, ovi drugi čine ograničen skup u kome ima dosta sistemskih veza (*sada : onda, zašto : zato, tako : ovako : onako* itd.).

Vidimo da ima i obličkih i semantičkih obeležja po kojima se prilozi tipa *mirno* odvajaju od „pravih“ priloga tipa *tako*, a približavaju pridevima tipa *miran*. Ako ih uprkos tome svrstavamo u priloge, to nije samo na osnovu funkcije, nego zato što su im, kako je već rečeno, i oblik i distribucija takođe priloški.

8. Naoružani saznanjima koja nam je pružilo makar i letimično poređenje s drugim vrstama reči, možemo sada prići glavnom predmetu našeg ispitivanja. Pogledajmo gde stoje zamenice, a gde pridevi u odnosu na četiri osnovna kriterijuma — funkciju, distribuciju, oblik i značenje.

a) FUNKCIJA. Pridevi nemaju naporednu sintaktičku i sintagmatsku funkciju, nego se jedna utapa u drugu: kada su atributivno upotrebljeni (*suva grana*) obavljaju sintagmatsku funkciju modifikatora, dok se u „apozitivnoj“ ili „apsolutnoj“ službi (*Suva* od žege, grana se prelomi), a pogotovu u predikativnoj (*Grana je suva*) neposrednije uključuju u osnovnu strukturu rečenice. Od ove tri mogućnosti, modifikatorske zamenice uglavnom znaju samo za prvu: *neka grana*, ali ne **Grana je neka* niti **Neka od žege, grana*... Izuzetak su prisvojne zamenice, koje se mogu upotrebljavati predikativno (*Grana je moja*).

b) DISTRIBUCIJA. Kao što vidimo već i iz ovih primera, distribucija je kod modifikatorskih zamenica znatno uža nego kod prideva. Tome treba dodati da zamenice, nasuprot pridevima, ne dopuštaju da uz imenicu koju modificiraju stoji još neki modifikator: moguće je *jedna suva grana, ta suva grana, il ramo secco, the dry branch*, ali ne **jedna neka grana, *ta neka grana, *il qualche ramo, *the some branch*. I ovde su delimičan izuzetak prisvojne zamenice, koje trpe mnoge modifikatore (*ta moja grana*), a u italijanskom (mada ne u većini drugih zapadnih jezika) i određeni član: *il mio ramo*.

c) OBLIK. Po obliku su modifikatorske zamenice dosta slične pridevima (it. *quello*, na primer, ima sve oblike kao i pridev *bello*), ali u svim jezicima zapažamo i bitne razlike. U srpskohrvatskom i nemačkom, na primer,

pridevi razlikuju određeni od neodređenog vida, zamenice ne; u engleskom, pridevi nikad nemaju posebnog oblika za plural, dok ga zamenice *this* i *that* imaju; u italijanskom, neodređene zamenice (s jedinim izuzetkom *alcuno*) nemaju plurala, dok ga pridevi uvek imaju. Pored nastavaka zajedničkih zameničkoj i pridevskoj promeni, postoje i isključivo zamenički kao u sh. *ov-aj, t-aj, on-aj*, lat. *ist-ius, cu-ius*, rusko *т-от, эт-от*. Najzad, zamenice se ne mogu porediti kao pridevi.

d) ZNAČENJE. Jedna od osnovnih i najkarakterističnijih osobina zamenica jeste u tome da su same po sebi (u jeziku-*langue*) „prazne“ reči, bez leksičkog sadržaja, ali da ga stiču u kontekstu (u jeziku-*parole*). Po rečima BENVENISTE^а (34—35), one ne pružaju „notions lexicales“, kao imenice i druge konceptualne reči, nego upućuju na „une réalité de discours“. Reč *on*, na primer, sama po sebi poseduje isključivo gramatička obeležja (muški rod, jednina, treće lice, supstantiv), ali u pojedinim kontekstima ispunjava se konkretnim sadržajima kao „mornar“, „ridokosi mladić“, „duh Hamletovog oca“ itd. S druge strane, ima zamenica koje i u kontekstu ostaju „prazne reči“, npr. *ko, neko, ništa*. Ovo što smo rekli za supstantivne zamenice važi u potpunosti i za modifikatorske. Neke od njih su same po sebi lišene objektivnog značenja (npr. *njegov, ovakav*), ali ga stiču u tekstu (*njegov* = mornarev, mladićev itd., *ovakav* = krupan, obojen u žuto, nakrivljen, itd.). Druge su uvek nekonceptualne, npr. *nekakav, nijedan, upitno koji* itd. Nasuprot „otvorenoj klasi“ prideva, sve zamenice pokazuju i propratno obeležje nekonceptualnosti, tj. obrazuju „zatvoren sistem“ sa fiksnim brojem članova i sistemskim odnosima kao što su *ovaj : taj : onaj*, engl. *some : something : somebody, any : anything : anybody*, itd.

Uporedimo li ove zaključke o pridevskim zamenicama sa malopredašnjim slučajem „pridevskih priloga“, videćemo da je situacija delimično slična a delimično obrnuta. Činjenica da uprkos paralelizmu *miran : mirno, tužan : tužno, plahovit : plahovito* nismo te dve grupe reči uključili u istu (pridevsku) vrstu mogla bi izgledati kao opravdanje za praksu italijanskih i engleskih gramatičara da odvajaju „pridev“ *questo* od „zamenice“ *questo*, „pridev“ *each* od „zamenice“ *each*, itd. Ali dok su u slučaju priloga tri, a možda i sva četiri kriterijuma govorila protiv priključivanja oblika *mirno* pridevima, ovde za takvo priključivanje nemamo drugog razloga osim funkcije, i to same sintagmatske a ne (sem u slučaju prisvojnih zamenica) i sintaktičke. Dok je tamo konceptualnost predstavljala vezu sa pridevima, ovde se, naprotiv, modifikatorske zamenice kao „prazne“ reči jasno suprotstavljaju „punim“ pridevima. Po rečima Goidànicha (op. cit.), „se voi confrontate le espressioni *Questo Libro e Bel Libro*, noterete che *Questo e Bello* ànno nelle due frasi la stessa posizione, ma *Questo* accenna il libro, *Bello* ne esprime

u n a q u a l i t à... Tra pronome, espressione accennativa, indicativa, e aggettivo, espressione nominale, vi è una essenziale differenza“.

Uopšteno govoreći, mi za svaku vrstu reči kao celinu (ukoliko zanemarimo izuzetke i granične slučajeve) možemo odrediti da li je konceptualna ili strukturna: u prvu grupu spadale bi imenice, pridevi, glagoli i delimično uzvici, u drugu predlozi, veznici i zamenice. Ako smo kod priloga, naprotiv, bili prisiljeni da ih podelimo na konceptualne (npr. *mirno*) i nekonceptualne (npr. *vrlo*), to treba shvatiti kao nužno zlo, nedostatak u klasifikaciji, baš kao što je nužno zlo i odvajanje priloga tipa *mirno* od prideva tipa *miran*. Kod zamenica, međutim, i jedan i drugi nedostatak može se izbeći. Definišući *questo*, *each* itd. kao zamenice a ne kao prideve, postizemo, prvo, da nam pridevi ostaju u celini kao imenske, leksičke reči, bez potrebe da izdvajamo nekonceptualnu podgrupu „indikativnih“ prideva; drugo, da se iste ili srodne reči ne moraju obrađivati u dva maha (o čemu v. detaljnije sledeći odeljak). Time klasifikacija bez sumnje postaje jednostavnija i racionalnija.

Ukoliko bismo uprkos svim ovim argumentima insistirali da su *njegov*, *questo*, *each* pridevi a ne zamenice, onda bismo po istoj logici morali zaključiti da ni *on*, *ciò*, *nothing* itd. nisu zamenice nego — imenice! Naime, između supstantivnih zamenica i imenica odnos je gotovo potpuno jednak kao i između modifikatorskih zamenica i prideva. I tu je zajednička samo (supstantivna) funkcija, dok su različiti značenje (strukturno nasuprot leksičkom), oblik (zamenička deklinacija nasuprot imeničkoj, ili, u zapadnoevropskim jezicima, delimično sačuvani padežni oblici kod zamenica nasuprot nepromenljivim imenicama) i distribucija (imenice dobijaju modifikatore, zamenice ne). Čak i sa gledišta supstitucije (zamenjivanja), za koju smo u § 5 već rekli da nije obavezno ni isključivo svojstvo zamenica, obe podgrupe su ravnopravne: među imeničkim zamenicama neke su supstituenti (*on*, *to*), druge nisu (*ko*, *ništa*), među pridevskim zamenicama opet su neke supstituenti (*njegov*, *takav*), druge nisu (*čiji*, *svaki*, *nikakav*).

Logika nam, prema tome, ostavlja samo dva izlaza: ili ćemo negirati postojanje bilo kakvih zamenica, pa jedne priključiti pridevima a druge imenicama, što je očito neprihvatljivo; ili ćemo priznati da pored zamenica u imeničkoj postoje i zamenice u pridevskoj funkciji (a uz njih i one sa obe funkcije, npr. *to*, it. *ciascuno*, engl. *what*).

9. Ispravna je, dakle, terminologija srpskohrvatskih gramatika, koje govore o imeničkim i pridevskim zamenicama, dok su italijanski i engleski gramatičari pogrešili što nisu prihvatili upozorenje naučnika kao što su Jespersen i Goidànich. Bilo bi svakako poželjno da se i u ovim jezicima uvede podela zamenica na imeničke i pridevske, bilo da ih nazovemo tako, ili „asso-

luti“ i „aggiuntivi“ kao kod Goidànicha, ili supstantivne i modifikatorske, *substantive-pronouns* i *determiner-pronouns*, ili ma kako drukčije. Ustaljeni termin *pronomie (pronoun)* tu ne bi smeo da predstavlja prepreku: njega ne treba tumačiti etimološki, ili, ukoliko to već činimo, treba objasniti da *nome, noun* ovde ne označava imenicu, nego imensku reč u širem smislu, dakle i pridev.

Usvajanjem takve klasifikacije ne samo što bi se zadovoljili teorijski zahtevi, nego bi se omogućilo prostije i efikasnije izlaganje gramatičkog gradiva. Izbeglo bi se već pomenuto dupliranje, ne samo pojedinačnih reči kao *questo, nessuno, mio*⁵ nego i celih kategorija, pošto bi se potpuno ukinuo pojam *aggettivo indicativo (limiting adjective)* i njegove podgrupe *aggettivo possessivo, a. dimostrativo, a. interrogativo, a. indefinito* (isto u engleskom: *possessive adjective*, itd.). S druge strane, da ne bi razlikovanje supstantivnih od modifikatorskih zamenica dovelo do novog podvajanja, treba ga shvatiti kao „kvalifikaciju“, a ne kao „klasifikaciju“: ono se ne ukršta niti kosi sa uobičajenom morfološko-semantičkom podelom na lične, prisvojne, pokazne, upitne, odnosne i neodređene zamenice. Otuda nema smisla (kao što čine neke sh. gramatike) nabrajati pridevske zamenice kao neki poseban skup reči. Umesto toga, treba na početku, kad se izlažu opšta svojstva zamenica, reći da one po funkciji mogu biti supstantivi ili modifikatori, a da neke od njih mogu imati obe funkcije. Kad se potom pređe na pojedinačni pregled, reći će se da su lične zamenice uvek supstantivi, da su prisvojne po pravilu modifikatori a izuzetno supstantivi, da je među pokaznim *questo* i modifikator i supstantiv, *ciò* samo supstantiv i tako dalje.

Ako se jednom usvoji da je pridevska funkcija ravnopravna, isto tako svojstvena zamenicama kao i imenička, onda otpadaju i Robertsove primedbe citirane pri kraju odeljka 3. Oblike kao *their* i *my* nećemo nazvati zamenicama, kako on misli, samo usled njihovog srodstva („by virtue of their kinship“) s „pravim“ zamenicama kao *they, I*, nego su oni i sami „prave“ zamenice, sa svim semantičkim, morfološkim i distributivnim crtama koje mogu po-

⁵ Ovakvo podvajanje posebno je besmisleno kod italijanskih prisvojnih zamenica, koje nemaju različite oblike kao engl. *my* : *mine*, fr. *mon* : *le mien*, nego ih gramatičari proglašavaju „pridevima“ odnosno „zamenicama“ samo na osnovu toga da li uz njih stoji imenica ili ne. (Tako, u rečenici „Se non ti piace il tuo ombrello, prendi il mio“, *tuo* bi prema školskom tumačenju bio „aggettivo possessivo“ a *mio* „pronomie possessivo“. U stvari, kao što tačno primećuje SATTA, 273, ukoliko je posesiv uz imenicu „pridev“, onda bi taj isti posesiv, samostalno upotrebljen, morao biti „poimeničeni pridev“: odnos je isti kao u „Se non ti piace l'ombrello vecchio, prendi il nuovo“. Stoga bi u budućim gramatikama trebalo prisvojne zamenice okvalifikovati kao modifikatorske, uz napomenu da, kao i pridevi i većina drugih modifikatora, mogu privremeno dobiti supstantivnu funkciju.

služiti za definiciju te vrste reči. Isključivi modifikatori kao što je *every* ne moraju se, kako pretpostavlja Roberts, stavljati u različitu vrstu reči od modifikatora-supstantiva kao što je *each*, jer jedna vrsta reči — kao što pokazuju glagolski priloz i drugi primeri navedeni u odeljcima 6 i 7 — može obuhvatiti i više od jedne sintagmatske funkcije. Roberts je, rekli bismo, dobro uočio duboke razlike između pridevskih zamenica i prideva, ali se nije mogao otresti tradicionalnog shvatanja po kome je zamenica nužno „*pro-noun*“, zamena za imenicu.

Ozbiljniji je problem u nečem drugom: ako smo utvrdili da zamenice mogu biti i modifikatori, onda će se s pravom postaviti pitanje da li među njih ne treba da uđu i drugi modifikatori kao što su članovi, brojevi i razni pridevi više ili manje apstraktnog, „strukturnog“ značenja kao *sav*, *ceo*, *mnogi*, *isti*, *sam* itd. Tradicionalna gramatika taj problem nije mogla da reši, a strukturalisti su na njega reagovali uspostavljajući kategoriju „determiners“, čime — kako smo već napomenuli — nije odgovoreno na pitanje o vrsti reči. Vrlo je verovatno da za ovakve modifikatore i nema sigurnog rešenja i da će stoga granica između zamenica i prideva uvek ostati maglovita. Ali neodređenost granica je i inače česta pojava u lingvistici i nije razlog da poričemo postojanje neke kategorije ukoliko, pored nejasnih i graničnih slučajeva, nalazimo i elemente čija je pripadnost dotičnoj kategoriji nesumnjiva. A upravo je takav slučaj sa pridevskim zamenicama, pa bi budući gramatičari evropskih jezika morali da ih priznaju kao takve i da ih „emancipuju“ od prideva.

BIBLIOGRAFIJA

- Agard, F. B., Di Pietro, R. J., *The Grammatical Structures of English and Italian*, Chicago 1965
- Battaglia, S., Pernicone, V., *La grammatica italiana*, Torino 1957
- Benveniste, E., *La nature des pronoms*, u zborniku *For Roman Jakobson*, The Hague 1956. Takođe i u knjizi istog autora *Problèmes de linguistique générale*, Paris 1966
- Costabile, N., *Le strutture della lingua italiana*, Bologna 1967
- Devoto, G., *Introduzione alla grammatica*, Firenze 1941
- Fogarasi, M., *Grammatica italiana del Novecento*, Budapest 1969
- Fornaciari, R., *Grammatica italiana dell'uso moderno*, Parte II — *Sintassi*, Firenze 1884
- Fries, C. C., *The Structure of English*, London 1969
- Goidànich, P. G., *Grammatica italiana*, Bologna 1919, II ed.
- Hall, R. A. Jr., *La struttura dell'italiano*, Roma 1971
- Hockett, Ch. F., *A Course in Modern Linguistics*, New York 1966

- Jespersen, O., *The Philosophy of Grammar*, London 1955
 Klajn, I., *Intorno alla definizione del pronome*, „Linguistica“ XV (1975), 79—91
 Klajn, I., *O zamenicama i pojmu zamenjivanja*, „Anali Filološkog fakulteta“ XII (1976), 547—564
 Lyons, J., *Introduction to Theoretical Linguistics*, Cambridge 1968
 Migliorini, B., Chiappelli, F., *Lingua e stile*, Firenze 1971
 Quirk, R., Greenbaum, S., *A University Grammar of English*, London 1973
 Regula, M. Jernej, J., *Grammatica italiana descrittiva*, Berna 1965
 Roberts, P., *Understanding Grammar*, New York 1954
 Satta, L., *La prima scienza*, Messina-Firenze 1971
 Strang, B. M. H., *Modern English Structure*, London 1970.

Ivan Klajn

S u m m a r y

I v a n K l a j n

PRONOUNS OR ADJECTIVES?

Forms such as *my* in „my brother“, *this* in „this problem“, *any* in „any reason“ have usually been defined as „adjectives“ in English grammars, just as the analogous Italian forms in „mio fratello“, „questo problema“, „qualsiasi ragione“ are to this day called „aggettivi“ by Italian grammarians. More recent studies tend to use the term *determiner* (It. *determinante*). In either case, a sharp distinction is drawn between such modifiers and words used in a substantive function, which are called *pronouns* (It. *pronomi*). The latter involve either the same forms (*This is the problem, I don't have any, It. Il problema è questo*) or forms with an exclusively „pronominal“ use (*The book is mine, It. Non ho niente, Cid è vero, etc.*).

This division has already been criticized, more than a half century ago, by distinguished scholars such as Jespersen or, in Italy, P. G. Goidànich. The present paper attempts to examine the question in the framework of general criteria for the definition of parts of speech. It is found that:

a) The morphemes in question have the same FUNCTION as adjectives, i.e. they modify nouns (*this book : red book*). However, their function *in the sentence* is not quite the same, since many of them are not used predicatively (*The book is red*, but not **The book is any*) and none is used absolutely (*Red with shame, the boy said...* but not **This with shame, the boy...*).

b) For the same reason, their DISTRIBUTION is different from that of adjectives. What is even more important, they are almost never used

with other determiners (*the red book*, but not **the this book*, **a my book*, although in It. *il mio libro*).

c) Their FORM may be the same as that of adjectives, but there are considerable differences as well (adjectives can be compared, modifying pronouns cannot; in flexional languages, the pronominal and adjectival declensions are never identical).

d) The MEANING is profoundly different, being „lexical“ in adjectives, but „structural“ in modifying pronouns: while the former carry their own conceptual content, the latter, like „ordinary“ pronouns, only acquire it in the context, if ever. The adjectives are „full“ words forming an „open class“; the pronouns, modifying or not, form a „closed system“ of „empty“ words.

It will be seen that the only ground for defining the morphemes in question as „adjectives“ is their function as modifiers of nouns. This cannot be a sufficient reason, or else, by the same logic, we should be compelled to include ordinary pronouns (those with a substantive function, as *I*, *something*, etc.) among nouns, and the category of pronouns would disappear altogether!

We conclude that modifying pronouns are pronouns and not adjectives (the term „determiner“ is irrelevant here, as it refers to a functional subgroup rather than to a part of speech). There is no reason why a part of speech should not have more than one function (participles, for instance, are verbs with an adjectival or adverbial function) and pronouns may have two: a substantive and a modifying one. It follows that there is more justification for an approach such as that of Serbo-Croatian grammarians, who speak of „substantive pronouns“ (*imeničke zamenice*) and „adjectival pronouns“ (*pridevske zamenice*), than for relegating the latter among adjectives. Such a method is also more economical, as it dispenses with the need to discuss a single form (e.g. *this*) in two different parts of the grammar.